

Марина ФЕДОРОВА – сучасна українська письменниця, бібліотекарка.

Народилася 18 лютого 1978 р. в м. Полтаві. Закінчила Полтавську середню школу № 12, а згодом – фізико-математичний факультет Полтавського державного (нині національного) педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Після завершення навчання працювала в бібліотеці цього навчального закладу. Від 2004 р. й досі – співробітник Полтавської обласної універсальної наукової бібліотеки імені І. П. Котляревського. Була на посадах бібліографа першої категорії, провідного бібліографа відділу інформації з питань культури і мистецтва, 2016 р. очолила відділ краєзнавства. У 2011–2013 рр. заочно навчалася в Рівненському державному гуманітарному університеті на факультеті післядипломної освіти, здобула фах бібліотекаря-бібліографа.

У сфері її професійних інтересів – історія книг, книжкових колекцій, історія бібліотек, зокрема Полтавської ОУНБ імені І. П. Котляревського, бібліотечне краєзнавство.

Дозвілься намагасться максимально наповнювати улюбленою художньою літературою й музикою. Пробує власне письменницьке перо й уже має чималу аудиторію прихильників. Свої взяті із життя «розповіді» розміщує в мережі «Фейсбук». У друкованому виданні публікується вперше.

НЕВИГАДАНИ ІСТОРІЇ

1

Через життєві обставини зараз багато їжджу. Переважно потягом. Люди трапляються різні. Дехто навіть не вітається, хтось спить, їсть, лається, цілується...

Та я не про це. Одного разу зустрілася мені щира й тепла людина серед лютневої мряки. Це була жінка років 70–75. Але дуже вишукана, акуратна, накрохмалена якась. Що мені відразу впало у вічі – срібні прикраси (я сорока ще та). Вони так гармонійно поєднувалися з її в'язаною шаллю...

Словом, коли ця інтелігентна бабулічка (дозволю собі так її назвати) заговорила зі мною, я ладна була слухати її всі 2 год.45 хв, поки прибуду додому.

– Ви з дому чи додому? – запитала привітно.

– Додому. До донечки приїздила.

– Як я Вас розумію. Я теж свого часу вчила донечку в іншому місті. І плакала, і жаліла, що відпустила. У Вас такого не буває?

– Чому ж не буває? Буває, – посміхнулася я.

– Колись в одну з таких поїздок трапилася зі мною доленосна пригода... Я не заважаю, може, будете відпочивати?

– Ні-ні. Я із задоволенням Вас послухаю, – відповідала.

– Ну добре, – посміхнулася бабулічка й почала розповідь.

Їхала я від донечки. Купила передостанній у касі квиток. Нижня бокова полицка, вибачте, біля туалету.

Думаю, мені недовго. Доїду. Заходжу у вагон. На одному місці сидить якийсь чоловік. Я привіталася, повісила пальто, сіла.

– Ви ще не будете лягати? – запитав чоловік.

– Ні, – кажу, – я взагалі не буду лягати. Мені недалеко.

– От і добре, – зрадів він. – А то я так не хочу нагору дертися.

– То сидіть.

Декілька хвилин їхали мовчки. Потім розговорилися. У нього діти. З дружиною розлучився. Я дещо розповіла про себе. Згодом ми познайомилися.

– Олександр, – і протягнув мені руку.

– Ірина, – потиснула руку у відповідь.

– Ну от. А то потяг їде, а ми стоїмо на місці, – пожартував мій попутник.

Говорили про життя, дітей, сміялися. Час біг швидко.

– Я тобі хочу зробити подарунок. Можна?

– Ні. Я не приймаю подарунків без приводу.

– А я тобі подарую Малу Ведмедицю. Ти будеш ходити надвір, дивитися на небо і згадувати мене. Будеш?

– Буду...

Він узяв мою руку в свою й довго гладив її. А мені здавалося, що я в оці дві години прожила ціле життя. Не думайте, дорогенька (це вже до мене), що було щось за межею дозволеного. Він гладив мої руки, моє волосся. Я, проживши добрі десятки літ на той час, не скажу, що була в центрі уваги чоловіків. Я рано вийшла заміж і жила собі й жила. А тут...

– Дякую Вам, – повторювала декілька раз.
– Тобі дякую, – відповів.

Провідник приніс квиток. Ми під'їжджали до моєї станції.

З того часу пройшло багато років. У мене вже чудові онуки – двійнята Іванко та Марійка. А я все, коли виходжу на вулицю, дивлюся в небо, шукаю Малу Ведмедицю і згадую ЙОГО...

Ось така історія.

Провідник теж приніс мені квиток. Ми були в Полтаві.

2

Викручена, вибачте, як ганчірка для підлоги, убердюжилася я на свою нижню полицю, поклавши під голову рюкзак та вкрившись шубою... До Полтави приїду близько 12-ї ночі. Не проспати б... Навколо нікого немає. І світла у вагоні теж.

– Маринко, люба моя, привіт, сонечко!

Я аж підскочила... Думаю, хто ж це так до мене, крім чоловіка...

Мій сусід стукнувся в темряві об верхню полицю. Вилаявся. І продовжив розмову по телефону: то що, Маринко, ти вже забрала передачку від мамки? Ще ні? Ну, зателефонуеш, як забереш. Я теж уже сумую. Цілую тебе, мій зайчику...

Сон пройшов. Я ледве стримувалася, щоб не розреготатися. Почала уявляти собі наш діалог. Дурному не скучно й самому.

А тим часом мій сусід телефонує своїй мамі: так, уже сів. Їду. Так. Та що рішать, ма? Прийде літо, тоді будемо рішать. Та потрапився на Марину сьогодні харашенько. Двісті ре викинув. Кіно, блін, таке дороге. Квитки по 80 грн. Ну я ж не скажу їй, плати за себе. А тоді то каву попили, то по цукерці з'їли. А воно, да, все гроші.

У хлопчини був паралельний дзвінок. Він швидко попрощався з мамою і взяв слухавку: алло, Маринко, да, моє сонечко. Ти вже сумку з автобуса забрала? Уже вдома? І що? Сумку розібрала? І що там? Червона риба? Ооо... балує тебе мамка. Мабуть, багацько грошей твої заробляють. Я оце, знаєш, що подумав, дарма я сьогодні від тебе поїхав. Тре' було спочатку повечеряти, а тоді вже їхати. Ну все. А то мені ще треба мамці віддзвонитися. Цілую тебе, моє сонечко. Не скучай. Завтра зранку зателефоную. Бо потім увесь день учитиму залік.

Телефонує мамі: – Ма, ну все. Я їду далі. Завтра не телефонуй, бо буду весь день залік учити. Чого ще не здав? Та кафедра була закрита, і я план останнього семінару не взяв. Та кажу ж, буду завтра весь день учить. Голови не підніматиму. Пока.

Телефонує, імовірно, товаришеві по кімнаті: слухай, я вже їду. У нас там є що поїсти? А випить? А що купити? Темне? Півторашку? А то не мало буде? Угу. Буду десь через годину. Гуляєм! Завтра вихідний. Який там залік!

3

– Знаєш, – сказала мені одна знайома, – я вже 15 років живу зі своїм чоловіком і, чесно, жодного разу не задивилася на іншого. Ні, ну я їх сприймаю як людей. Але не як чоловіків. У мене чоловік один. Ти в курсі, що ми по-різному жили всі ці роки. Не зажди в любові. Вірніше, у любові-то ми й не жили. Спершу Дімка народився. Тоді Дашка. Мій благовірний мотався десь по заробітках. Яка там любов...

– Велика і чиста, – промовляю про себе. І слухаю мовчки далі.

– Велика і чиста любов впала на мене, як сніг на голову.

– Ооп... – здивовано відриваю погляд від своїх звітів, – розкажеш?

– Та немає чого розказувати. Ми інколи зустрічаємося на автобусній зупинці, як я їду з роботи. Одного разу він уступив мені місце. Іншого – пропустив попереду себе в транспорт. І дивиться він на мене такими очима... що я зразу згадую Ліну Костенко – «Очима ти сказав мені люблю...»

– Да-да, – цинічно продовжую я, – «Несказане лишилось несказаним». Подруго, тобі скільки років? Про що ти взагалі?

– «Десь проходила ніжність між нами...»

– Оп'ять за рибу гроші. Точніше, знову про Ліну Костенко.

– От ти все жартуєш, а мені здається, коли ти закоханий, то всі ліричні вірші Ліни Василівни про тебе...

– Таак, – підхікнула я. – Нам, бухгалтерам, цього не зрозуміти. Фізики і лірики. Потішимо себе цифрами.

А дорогою додому, очікуючи телефонного дзвінка, я йшла і згадувала вірш:

Напитись голосу твого,
Того закоханого струму,
Тієї радості і суму,
Чаклунства дивного того.
Завмерти, слухати, не дихать,
Зненацька думку перервать.
Тієї паузи безвихідь
Красивим жартом рятувать.
Слова натягувать, як луки,
Щоб вчасно збити на льоту
Нерозшифрованої муки
Невідворотну німоту.
Триматись вільно й незалежно,
Перемовчати: хто кого.
І так беззахисно й безмежно
Чекати голосу твого.

Справді, коли ти закоханий, уся лірика Ліни Костенко про тебе!..

4

Ми зустрілися в бібліотеці. Він приїхав здалеку. Жив на квартирі. Інколи ми перетиналися в місті. Віталися й розходилися. Інколи він приходив до бібліотеки попрацювати з книгами чи на заходи. Спілкувалися мало. Я б сказала, узагалі не спілкувалися. Як справи? Добре. І на тому все. Але навіть у такому спілкуванні я відчувала симпатію. Та й сама дозволяла собі помріяти про зустріч, скажімо, за чашечкою кави...

Аж ось ми перестали бачитися. Місяць. Два. Півроку... Спочатку думала, що відпустка. Тоді думала, що захворів. Ні. Він поїхав. Отак от просто взяв і поїхав! Ні слова, ні півслова...

Я відверто сумувала. Згадувала миттєвості. Жалкувала, що не залишилося контактів.

В один із суєтних днів я забігла до іншого відділу бібліотеки продовжити дитині книжку. Й очам своїм не повірила. Він!

Підійшла. Обнялися. А тоді водночас засоромилися й розсміялися.

– Я буду у справах ще два дні. Зустрінемось?

– Так. Зустрінемось.

Він запросив мене на концерт симфонічного оркестру. Мрії здійснюються, – скажете ви. Ми сиділи разом. Та я відчувала, що він десь далеко. Відповідав невпопад. Навіть якимось розсерджено. Після першого відділення мій кавалер швидко здійнявся з місця і сказав: «Я ще приїду, і ми побачимось».

«Обов'язково», – розсміялася й набрала номер таксі, щоб якнайшвидше звідси втекти...

Телефонами ми так і не обмінялися.

5

– І ти мене засуджуєш. Я знаю... – жінка невизначеного віку з легким амбре зайшла до вагону. Важко сіла. Вона була в чорній кофтині, явно з чужого плеча. Чорна хустка весь час сповзала їй на плечі.

– Навіть хустка не хоче підкреслювати горя. Бо його нема. Це так. Для людей. Бо що люди скажуть, коли вдова буде не в чорному? – поправляючи хустку, говорила до мене жінка.

– Стерпиться-злюбиться. Ні, дитино. Брехня це. Свята брехня. Повір. Я на своєму віку побачила, – схлипнула моя попутниця, – не така я йому була. Годила-прала-варила-прибирала. І не така. Він любив її одну. Усе своє життя. А я так. Зручна для життя. Не сварлива. Не гуляща. Але не красуня. Ніколи не була красунею.

«Другий сорт», – так сказав мені майбутній чоловік. – Хочеш бути за мною як за цегляною стіною? Виходь за мене заміж. Ображати не буду.

Ну як же я, «другий сорт», могла відмовити статному красеневі під два метри зросту, широкоплечому й зеленоокому.

Вийшла. За все життя я не почула жодного лагідного слова, не промайнуло жодної іскринки в очах.

Ми мали статки. Дітей, правда, Бог не дав. Чоловік сказав, що діти народжуються від великої любові. У нього були діти. Від неї і від любові.

То чому ж я тепер повинна горювати? Скажи мені? Га? Будинок на мені. Машина на мені. Продам усе. Поїду світ за очі. Щоб нічого не нагадувало цього життя...

Справді, через рік у будинку Віри оселилася молода сім'я. А господиня, кажуть, пішла в монастир, що поряд. Якщо почуєте в поминальну суботу тиху молитву «Упокой, Господи, душу усопшого раба Твого Михаїла...», то знайте, це вона, молиться за свого чоловіка...

6

Мати давно звала мене в Чехію. Там у неї була своя сім'я. Вона жила у двоповерховому будинку й була страшенно щаслива від цього. Інколи, звісно, згадувала про доньку-невдачу, яка витрачає своє бездарне життя в пилюці серед книжок. У такі моменти просвітління телефонувала й віддавала накази. Як собачці. Звільняйся. Їдь. Улаштуєшся. Мені чулося: «Сідець. Рядом. Взять...»

Власне, і не тримало ніщо в цьому місті. Ніщо. Крім книжок. Я любила свою роботу. Любила ходити між стелажми, гладити корінці книжок. Цілувати їх (поки, як думала собі, ніхто не бачить).

– Ото. Мужика їй треба. Книжки цілує...

«Бібліотекарка-бібліофілка» звучало як заразне захворювання.

А я все гортала фоліанти, зачитувалася текстами. Додому не спішила.

Зарившись у чергову книжку, навіть не чула, як трезвонив мій мобільний. Сусідка з першого поверху повідомила:

– Ти заливаєш свого сусіда знизу.

– Якого сусіда? Там ніхто не живе.

– Не живе! Живе вже. Другий місяць.

Блінннн. Справді, зранку не було води. А я йшла на роботу й забула перекрити кран. Що робити? Скільки води тієї витекло? І головне, де я братиму гроші на ремонт?

З невеселими думками відчиняла я під'їзд.

– А ось і вона, – каже сусідка. – Ви не лайте її. Вона вся у книжках. Начитана. Як учений кіт. Та у вас там тільки стеля в куточку змокрила...

Я стояла мовчки. Соромно було подивитися у вічі новому сусідові.

– Вибачте, – прожувала я кожную літеру.

У відповідь почувся сміх. Знайомий. Рідний. Господи, невже так буває? Невже це він? Це був мій сусід з батьківського будинку, мій друг, моє перше... неважливо. Він поїхав навчатися в інше місто. Я переїхала. І шляхи наші розійшлися. А тепер...

А тепер!.. У нас теж двохповерхова квартира, як у моєї мами, і все, що потрібно для щастя!

7

Червень. Рівне. Диплом захищено. Дім і робота вже зачекалися.

Я підійшла до свого вагону. Провідник занадто люб'язно заніс мою сумку, узяв квиток і сказав: «Ну що, пані, каву будемо пити?»

– Я буду. А Ви як самі схочете...

– То, може, разом?

– Ні. У вас несмачна кáva. Я такої не люблю.

– А яку ти любиш?

– Дивно, чому Ви мені тикаєте? Заварну, якщо Вам дуже цікаво.

Потяг стояв ще хвилин десять. Провідник приніс мені куплений на вокзалі напій і два стіки цукру.

– Американо. Пий. Смачного...

(– До чого б це? – подумала я. – До дощу, – сказав би мій чоловік).

Він сів навпроти мене, вирішивши, що «усьо схвачено».

– У мене там шампанське є. Чи вино. Будеш вино? Чи, може, що покріпше. Коньяк. Горілочка. А тоді підем до мене. Чи, може, зразу?

– Перевдягніть краще свої рвані шкарпетки, а вже потім слюняво залищайтеся, – відрубала.

Він мовчки встав і пішов. Я відразу ж пожалкувала, що нахамила. Але згодом провідник повернувся... у гумових шльопках на босу ногу.

– А тепер можна до тебе залищатися?

Я не могла не розсміятися.

– Ти не ображайся. Я не хотів тебе образити. Ні, то й ні. Давай просто поговоримо. Самотність – серйозна штука. Навіть для провідників...

Здавалося, потяг їхав цілу вічність. Таких тривалих та безглузких теревенів у мене ще не було.

– А гарна в нас розмова вийшла, – сказав він мені, прощаючись. – Я тебе запам'ятаю.

– Їдьте собі з Богом, – промовила наостанок. – Бажаю щасливої дороги!

До речі. Надворі йшов дощ.

8

Ти прийшов у моє життя і в мої сни. Отак, не питаючи, ти прийшов і оселився в моїй грішній душі.

Спершу мені наснилося, що я проводжаю тебе. Вокзал. Потяг. Я бажаю тобі щасливої дороги і йду. А ти, як хлопчисько, наздоганяєш мене, цілуєш у щоку і біжиш назад.

У снах ми з тобою слухаємо музику, читаємо книжки – спина до спини. Я п'ю з тобою чай із сухарями та їду в автобусі, притулившись до твого плеча.

А минулого року я була у Львові. Ти зателефонував і запитав: «Не мерзнеш?» – «Трохи мерзну». Я не знаю, як ти подолав сотні кілометрів, але цю ніч мені спалося як ніколи. Ти огорнув мене таким теплом і ніжністю...

Одного разу ми з тобою не порозумілися. У дійсності. Я написала в повідомленні «пробач». Справді, пробачення просить не той, хто не правий, а той, хто дорожить стосунками. У цю ж ніч вже вві сні ти із сяючими очима сказав: «Як же я тебе люблю...»

Тебе не було в місті декілька днів. Я завжди відчуваю, коли ти їдеш. Я просила в Господа легкої дороги для тебе. Я сумувала.

«Ти повернувся! Так багато зібралось слів... Як добре, що ти є, я...»

– Мамулічко, та вимкни вже свій горе-будильник. Сьогодні на роботу йдеш тільки ти!

9

Надворі біля храму сиділа старенька бабуся. Я сіла недалеко від неї на кілька хвилин. Вона почала говорити, а я слухала й тільки розмазувала по щоках сльози.

– Ти хотіла в монашки піти. У монастир. Я знаю. Аби заміж не вийшла, то пішла б. Чоловік у тебе хароший. Не обижа тебе. І дитинка Божа.

А мені вже більше, ніж дев'яносто год. Живу собі й живу. Надоїло. Заморилася я жити. А живу. Не забира Бог до себе. Мої рідні у 33-му з голоду померли. Усі. І мама, і батько, і дві сестрички. А я сиріткою осталася. Горобчиків ловила і їла. А людей не ховали. Не рили ями. Не було сил. Отакички прикидають землею та й усе. Я вийшла з хати, глядь, собака щось по двору носить і гризе. То була голова моєї матері... Дідусь і бабуся із сусіднього села мене напівмертву принесли. Як я вижила?! А тоді війна. Я – дівчинка – пішла воювати. Прострелили мені ногу. І аж до 44-го лежала в госпіталі. Війна закінчилася. Повернулася на село. Дідусь із бабусяю давно померли. А я молода. Сама. Голова колгоспу почав приставати. Та ще всяка шваль. От і вийшла заміж за Івана-фронтовика. Він некрасивий. Віспою побитий. Кульгавий. Але до мене заміжньої тоді вже ніхто не чіплявся. Отак і жили. Город. Хазяйство. Дітей не було. А тоді мені вже за сорок год. Шось не те. Думала, уже оті вікові зміни. Подруга каже, поїхали в больницу. А я: куди ж я курей діну та все хазяйство. Умовила-таки. Поїхали. А там кажуть, у вас дитинка буде. Отак і народився в нас хлопчик. Васильком назвали. Жили ми дуже добре. Молоко, м'ясо, сметана – усе своє, домашнє, пахуче. Грошей – во! А Бога, доцю, не було...

Моя подруга вговорила мене піти в Почаїв. А я вік прожила та й не знала, що воно таке є. Ми довго їхали, тоді йшли. Тоді знов їхали. А я всю дорогу думала, як там мій Васінька, як моє хазяйство? Чи корівка здоена, курчата нагодовані? А як прийшли в Почаїв, про все забула. І вийшла звідти іншою людиною.

Без Бога не буде нічого, дитинко. Ходи в церквцю, ходи, поки ноги носять. І дякуй Боженці за все. І за радості, і за скорбі. Ходи...

до заяви про розлучення. Свою квартиру міняти не хотів, сказав, що купить мені окреме житло в будь-який час за будь-яку ціну.

Тож я почала шукати. Мені хотілося, щоб нове помешкання обов'язково було в старому будинку, у якому мало квартир і поверхів; щоб було тихо й далеко від роботи.

Колега сказала, що знає варіант – «отой старий будинок, що в Березовому сквері». Я давно мріяла про це місце. Просто чоловік захотів квартиру в новобудові, а я не наполягала.

З радістю взяла телефон господаря й домовилася про зустріч.

– Завтра о дев'ятій біля пам'ятника Пушкіну, – уточнила.

– Так, біля Олександра Сергійовича, – підкреслив власник квартири.

О дев'ятій ранку я вже була в призначеному місці. Берізки, ялиночки. Тиша. Цікаво, де ж продавець?

Пані, аби мати презентабельніший вигляд, наче пили (за мінус десять морозу) коротку спідницю й таку ж коротку куртку, підбори, про шапку промовчимо... еххх, чого я не пам'ятник? Ненавиджу, коли запізнюються, сама так не роблю й від інших чекаю пунктуальності.

Нарешті! Хвилин через десять у сквер в'їхала «десятка», а звідти вийшов «красень» у кухвайці з відстовбурченими кишенями. Чомусь мені здалося, що в одній кишені шматок надкушеної ковбаси, а в іншій – оселедець. Да, думаю, який господар, така й квартира... А сама привітно посміхаюся: «Доброго ранку, Олексію Степановичу, рада Вас бачити!»

– Доброго, Ви, мабуть, змерзли, поки чекали? Зараз піднімемось, я кави зварю. Ви вибачте, що я запізнився. У мене серед дороги машина заглохла. Ледве назад припхав. А живу я у Нижніх Млинах... І перевдягнутися не встиг...

«Добре, виправдано», – подумала й застигла у дверях, які щойно прочинив господар. На стіні в кімнаті висіло фото... ви не повірите!!! Фото моєї бабусі по батьковій лінії – Дарини Корніївни...

– Звідки у Вас це фото? Хто вона Вам?

– Це моя бабуся. Дарина Корніївна. Бабуся по матері. На жаль, я не застав її живою. Вона померла за три роки до мого народження.

– Отже, Вам зараз 35?

– Шерлока Холмса начиталися?

– Ні. Просто це моя бабуся ТЕЖ. І вона померла за сім років до мого народження...

Цього дня, як ви розумієте, нам було не до роботи. Ми говорили, дивилися старі фотографії...

– Мій дідусь Юхим Григорович, ну, чоловік Дарини Корніївни, пропав безвісти 1943 року... Мій батько народився до війни. Тоді він був засуджений на 25 років... Покарання відбував десь у сибірській

неволі. До рідного міста так і не повернувся... Я народилася в Одесі, сюди переїхала за чоловіком... А батько помер тринадцять років тому... Він так нічого й не знав...

– А моя мати з 1952 року. Народилася тут, у Полтаві. Про дідуся нічого не знаю. Мати говорила, що ніколи не бачила батька і що вони вдвох із Дариною Корніївною жили в цій квартирі... Дивно, жодного разу не згадати рідні... Твій батько і моя мати – рідні брат і сестра... Я наче фільм переглядаю...

Згодом брат поселив мене в бабусиній квартирі.

– Ти наша, – повідомив Олексій. – Як добре, що так неочікувано в мене з'явилася молодша сестра!

– Дякую, ба. Покойся з Богом, – кажу я щовечора, запалюючи перед образом свічку...

14

Того року я зовсім не раділа поїздки на море. Як і минулого та позаминулого року... Мене розбудив шурхіт пакета, який розгортала мачуха на нижній полиці потяга. Батько тихенько хропів навпроти. А я спостерігала за нею нишком із верхньої полиці. Дякувати Богу, поряд із моїм батьком була непогана жінка. Жаль тільки, що дитинку вони втратили. І року не прожило бідне дитя... Але моя втрата мені здавалася і здається зараз куди болючішою й гіркішою. Мені було десять років, коли померла мама...

– Сонько, злязь уже. Бачу, що не спиш. Хватає мічтати. Сьома ранку. Пора снідати. І батька штовхай.

Сніданок – це цілий обряд для мачухи. Спочатку вона застелить газетою столик, тоді покладе чистий рушник, на нього – пакет для сміття. А вже тоді почне діставати їжу. Обов'язково копчену курку. Бо вона довго зберігається в дорозі. Сало. Почеревину. Хлібину чорну, білу й батон. Огірки. Помідори. Окремо печиво, цукерки, пиріжки. Компот і воду.

Тоді почне бідкатися, яка я худа. Люди скажуть, що мачуха не годує, який їй сором. Батько буде їсти мовчки. А я візьму декілька печининок, залізу на свою верхню полицю і згадуватиму... Дитинство, маму. Літо і море. Ми щороку удвох їздили з нею на море. Гуляли берегом, годували чайок і розмовляли. Ще я згадую аромат ладану. Ми з мамою часто ходили до церкви. Щонеділі. Вона причащала мене. Учила молитв. Завжди просила, щоб я не забувала Бога. Казала, що навіть якщо її немає поряд, вона обов'язково зі мною в молитвах. Просто я її не бачу. Я багато чого не розуміла, але вірила мамі. Ще вона казала, якщо мені буде дуже-дуже сумно, щоб я йшла в церкву, ставила свічку Богородиці, й усе мине.

І все минало... Поки я жила з бабусею та поки мій батько не одружився з тіткою Оленою. Вони вирішили, що тітка стане мені замість мами... Найгірше було те, що ні батько, ні мачуха не пускали мене до церкви.

– Ото, у церкву тіки нищі ходять. Бомжі якісь, кому їсти нічого. Або ще нещасні хворі. Як твоя мати була. Ти теж хочеш захворіти й померти?

– Ви не праві, тітко Олено...

– Іди краще уроки вчи!

– Тітко Олено, та Ви ж самі яке горе пережили...

Як Ви можете...

– Іди з очей моїх...

Отак «нічим» закінчувалися наші розмови.

Я не могла дочекатися свого повноліття, щоб поїхати з дому. Не знала, правда, куди. Але знала точно, що з мачухою не залишуся.

Відповідь підказала хрещена. Моя хрещена мати пообіцяла відвезти мене в монастир. Там у неї була знайома ігуменя. Я зраділа неймовірно. Не знаю, скільки сил і слів пішло на те, щоб переконати моїх родичів відпустити мене. Світло в кухні горіло дуже довго. А вранці тітка Олена принесла до моєї кімнати складені речі. «Ти мене там теж згадуй, доцю...»

«Обіцяю, що молитимусь за Вас. Бережіть мого батька. І дякую». І ми вперше з нею обнялися.

15

І шуку кинули у річку – це якраз про мене. Мене взяли на роботу у відділ рукописів та рідкісної книги одного науково-дослідного інституту!!!

– Зарплата в нас не дуже висока, – сказав директор Юрій Юрійович, – але працювати цікаво. Якщо Ви любите працювати з документами, нудно не буде. Успіхів на новому місці.

Мені нудно? Та я ладна тут жити!!! І пішла знайомитися з колективом.

– Наш «Горич» не вредний, – охарактеризували директора. – Тільки такий доставучий. Він просто багачко пише. Статті там усякі, дослідження, монографії видає. І дзвонить по стоп'ятсот разів на день – то оте йому перевірте, то сторіночку уточніть, то номер, то буківку. А колись вишукували йому інформацію про колишнього співробітника. Ну, що розповідати, сама побачиш. Може, скоро й забіжиш.

Ні. Не забігла. Робота мені була за радість, здавалося, що й дихалося тут по-іншому. На запити директора жваво відповідала, намагалася по максимуму знаходити те, що він просив, ще й закладки залишала. Думаю, Горич був задоволений. Він називав мене «Оленою Премудрою», і це був для мене найкращий комплімент.

У лютому керівник святкував своє 50-річчя.

– Ітимеш на днюху? – спитали дівчата з відділу.

– Та ні, ми ж його вже привітали. І почуваю я себе щось не дуже.

Я відпросилася трошки раніше з роботи, але тільки-но вийшла з дверей інституту, зустріла ювіляра. Привітно посміхнулася: «Вітаю Вас, многая і благая літа!!! Радості Вам, щастя ну, звісно, подаль-

ших успіхів!» Він поцілував мене в щічку і сказав: «Зачекай». Повернувся від машини з пляшкою шампанського і двома келихами. Я не налаштована була святкувати. Але відмовитися теж було незручно. Тож випили по келиху шампанського. До нас підійшло ще кілька співробітників. Директор жартував, сміявся, пив. Я позадкувала до дороги, щоб тихенько піти. Горич наздогнав мене і тихо запитав: «Тобі купити путівку? Куди? У Єгипет? У Турцію? Чи куди ти хочеш? Чи що ти хочеш?»

Мені здалося, що я втратила мову. Я стояла й дивилася на нього: «Що Ви таке говорите?..»

– А чого ж ти така хорошенька? Усе шукаєш мені, виконуєш, догоджаєш. Не жалієшся ні на що. Видивляєшся щось? Хочеш насаякати на мою роботу? Забудь. Не вийде в тебе...

Удома хвилин сорок стояла під душем. Думала, що робити далі. Працювати чи звільнитися? Усередину ніби хтось натрусив сажі. І вона лежала там товстим щільним шаром...

«Ощущение осадка есть признак души», – подумала я, лягаючи спати.

І тут загудів мій мобільний. Неважко здогадатися, хто телефонував. Мабуть, у нього теж є душа. Але слухавку я не взяла...

16

Гуляла зі своїм 3-місячним онуком у любленому сквері. Малий солодко сопів і посміхався вві сні...

– Добрий день вам, Маринко-хмаринко!

Я закам'яніла... Так називав мене... Дімка. Мій Дімка. Роки та доля розвіяли нас по світу...

– Ти ще довго гулятимеш? Я скоро прийду. Тільки не йди нікуди. Прошу тебе.

Я кивнула. На реальність це було не схоже. Я сіла на лавочку. Згадала нашу першу зустріч із Дімкою. Ще в школі. Ми сиділи за однією партою. Я допомагала йому з мовами, а він мені з математикою. Він дарував мені польові ромашки. Казав, що це маленькі сонечка для Маринки-хмаринки.

Ми мріяли після закінчення школи одружитися. Дімка казав, що хоче, щоб у нас народився хлопчик. Я погоджувалася. І пропонувала назвати його Дімкою.

Випускний схід сонця ми зустрічали вдвох... А через декілька тижнів батьків Дімки перевели на роботу в іншу країну. Він сам цього не знав. Треба було їхати. Залишив адресу. Обіцяв писати.

Я подала документи на навчання. Чи то від хвилювання за коханого, чи від вступних іспитів мене нудило й зовсім не хотілося їсти...

– Як ти могла ТАК осоромити ТАКИХ батьків, – ревом ревла мати. (Батько був при владі, мати при ньому...) А батько нервово гортав свій записник: «Усе обійдеться. Зараз знайдемо лікаря. Усе обійдеться».

Слава Богу, за мене заступилася бабуся. Вона забрала мене в село. Батьки спілкуватися відмовилися. Я навіть прізвище взяла бабусине. Але невдовзі мені було вже не до з'ясування стосунків. Народився хлопчик. Мій Дім Дімич.

Я була страшенно щаслива!

Бабуся подарувала нам старовинну ікону Дмитра Солунського, яка дісталася їй від її батька – репресованого 1937 року священника.

Звісток від старшого Дімки не було...

«Листами кохання не втримаєш, – казала бабуся. – Але ти вір. Вір і молися Божій Матері та Святому Великомученику Дмитру...»

Я просила заступництва за сина і просила зустрічі чи хоч би вісточки. Так і жили. Закінчила інститут. Улаштувалася на роботу. Бабуся до останніх днів допомагала мені. Батьки й досі мовчать.

Дім Дімич виріс. Одружився. Й ось у нас новий член сім'ї – Дім Дімич Другий....

До реальності мене повернув Дімка з букетом ромашок: «Це тобі маленькі сонечка, Маринко-хмаринко. Як ти живеш? Це хто? Хлопчик? Як звати?»

– Дімка... – перше слово, яке я видавила із себе.

Пауза.

– Як ми мріяли... Радий за тебе. А в мене дітей своїх немає. Я шукав тебе. Писав листи...

«Нам стільки треба одне одному сказати... Заступнику, Димитріє, поможи мені все розповісти цій людині», – подумки попросила. У голові розвиднилося.

– Дімка, у мене для тебе дві новини. Й обидві хороші. Ти впевнений, що готовий їх почути прямо тут? Чи, може, пізніше? Ти в нашому місті проїздом чи у відрядженні?

– Ні. Я переїхав сюди жити. Усе не полишав надії знайти тебе. Говори, Маринко-хмаринко.

– Отже. Новина перша. Оцей сплячий красень – це Дім Дімич Другий. Твій онук. Точніше, наш онук. А Дім Дімич Перший на роботі. Тобто твій-наш син....

Дімка підвів очі до неба. Сльози градом котилися по його обличчю.

– Дякую Тобі, Господи....

А я відчувала себе тією 17-річною випускницею, що стоїть на початку нового життя....

17

– Сочетається Раба Божья... Рабу Божьому...

Десять щасливих років подружнього життя пролетіло за мить. Мій чоловік загинув на роботі... Пожежник. Він не міг залишити палаючу будівлю. А мене залишив... із двома хлопцями семи та дев'яти років. Дякувати Богу, живі були мої батьки та й свекри підставили плече. Допомогали, чим могли. Водили дітей на гуртки та секції, збирали до школи, оплачували репетиторів.

Я теж без роботи не сиділа. Працювала у двох ус-тановах, щоб менше було вільного часу й думок про самотність. Особисте життя влаштувати не хотіла.

Діти підростали. Старший он уже в університеті навчається. Менший у коледж пішов. Не забажав одинадцять класів закінчувати. Успіхи дітей радували, батьки були живі й відносно здорові. А що ще треба?

Серед тижня моя подруга святкувала день народження. Вона запросила мене до себе. Чесно кажучи, я ніколи не любила застілля, а це – ніби магнітом потягло.

Я відразу виокремила його поміж присутніх. Бородатий. Із добрими зморшками навколо очей. Ми познайомилися. У спілкуванні він був дуже ввічливий та дотепний. Із його жартів я сміялася весь вечір, який непомітно швидко закінчився.

Мій новий знайомий запропонував провести додому. Ми неспішно гуляли парком. Насолоджувалися ароматом липи. І говорили, говорили...

На ранок я ледве розтулила очі. Але робота не чекатиме. Миттю вмилася, заварила кави. І чомусь сьогодні одягла не своє синьо-чорне плаття, а білу спідницю і світлу блузку.

На роботі кілька людей сказали: «Ти як наречена...»

Увечері забігла до матері. Вона уважно подивилася: «Ти закохалася. Очі блищать. Рада за тебе, дитинко».

Я відмахувалася: «Яке там закохалася! Через два-три роки онуки підуть. А ви кажете – закохалася».

– Ти сьогодні як наречена, – сказала сусідка.

– Мамо, ти що – заміж виходиш? – в один голос спитали діти.

І я зрозуміла, ні, відчула себе щасливою. Серцем відчула.... Не знаю, скільки триватимуть та й чи триватимуть узагалі наші стосунки. Але мені так подобається бути нареченою у свої неповні п'ятдесят!!!

